

HOOGBEGAAFD TEMPERAMENT

Herkennen, signaleren & begrijpen
vanuit hoogsensitiviteit

Els Umans

Inhoud

Dankwoord	7
Voorwoord	9
Inleiding	13
DEEL 1 ALGEMEEN	17
1.1 Stand van zaken	18
1.2 Waarom is herkenning belangrijk?	27
1.3 Onderwijs voor hoogbegaafde kinderen	28
1.4 Extra aandacht voor vrouwen en meisjes	34
1.5 Is een IQ test geschikt om hoogbegaafdheid te meten?	35
1.6 Creatief hoogbegaafden	38
1.7 Zijnskenmerken belangrijker dan het IQ	39
1.8 Waarom signalering van ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters?	42
1.9 Over hoogsensitiviteit	44
1.10 Over visueel ruimtelijk denken en leren	47
1.11 Hoogbegaafdheid in vroegere tijden	50
1.12 Extra ontwikkelingspotentieel	51
1.13 Innerlijke motor als drijfveer voor ontwikkeling	52
1.14 Over hoogsensitieve kinderen met extra ontwikkelingspotentieel	55
1.15 Relatie hoogsensitiviteit en extra ontwikkelingspotentieel	59
DEEL 2 SIGNALERING EXTRA ONTWIKKELINGSPOTENTIEEL	63
2.1 Signalering extra ontwikkelingspotentieel	64
2.2 Signaleringslijst extra ontwikkelingspotentieel	65
2.3 Persoonlijke betekenis en uitleg bij de signaleringslijst	67

DEEL 3 VOORBEELDVERSLAGEN	69
3.1 Adviesverslagen extra ontwikkelingspotentieel	70
3.2 Voorbeeldverslag volwassene	71
3.3 Voorbeeldadviesverslag kind	75
DEEL 4 ERVARINGEN OUDERS	87
4.1 Uitzonderlijke begaafdheid moet benoemd kunnen worden	88
4.2 De hoogsensitiviteit van Simon werd niet begrepen	97
4.3 Na twee reguliere basisscholen toch een passende school gevonden	108
4.4 Hoogbegaafdheid bestond niet en de voorsprong zou verdwijnen	126
4.5 Toen Youp naar school ging, leek het of er een waas over hem kwam	138
4.6 Hoogbegaafdheid dekt de lading niet bij een IQ van 145+	147
DEEL 5 TEN SLOTTE	153
5.1 Slotvisie, misverstanden rechtgezet en mogelijke oplossingen	154
BIJLAGEN	161
Bijlage I Artikel	162
Bijlage II Beginkenmerkenlijst ontwikkelingsvoorsprong kleuters	172
Bijlage III Praktische wegwijzer	175
Bijlage IV Begrijpen	177
Referenties literatuur & bronnen van informatie	182

Voorwoord

Een onjuist beeld van hoogbegaafdheid zorgt voor veel misverstanden en wordt daardoor een maatschappelijk probleem. Wanneer men de moeite neemt om te begrijpen wat ‘hoogbegaafd zijn’ nu precies betekent en wanneer men tracht om zo veel mogelijk van deze kinderen positief te ondersteunen, dan zal de hele maatschappij daarvan opbloeien. Het doel van dit boek is het brengen van kennis over hoogbegaafdheid en daaraan gerelateerde hoogsensitiviteit en over de natuurlijke functie hiervan voor de samenleving. Het boek geeft een vernieuwende bijdrage omdat het op een andere wijze ingaat op het fenomeen ‘hoogbegaafd zijn’ en omdat het handvatten biedt om deze mensen te signaleren, anders dan tot nu toe gebruikelijk was. In dit boek worden de termen ‘hoogbegaafd’, ‘hoogsensitiviteit’ en ‘extra ontwikkelingspotentieel’ gebruikt omdat zij verband houden met elkaar. Hiervoor worden deze definities nader verklaard.

Hoogbegaafdheid

Over hoogbegaafdheid spreekt men wanneer men behoort tot de 3% tot 5% besten van de bevolking op het gebied van één of meer van de volgende aspecten: algemeen intellectueel vermogen, specifiek wetenschappelijke aanleg, creatief denkvermogen, talent voor visuele of uitvoerende kunsten en aanleg voor leiderschap.

Hoogsensitiviteit

Wanneer we kijken naar hoogsensitiviteit, dan zegt de literatuur hierover dat 15% tot 20% van de bevolking hoogsensitief is. Het betreft personen die gevoeliger zijn voor indrukken, deze op een diep niveau verwerken en

daarnaast subtielere nuances waarnemen. Men is daarnaast ook eerder dan gemiddeld overprikkeld. Hoogsensitiviteit is een neutrale eigenschap, het maakt je niet beter of slechter dan anderen, maar wel anders.

Extra ontwikkelingspotentieel

Het extra ontwikkelingspotentieel omvat zaken zoals het hebben van een intellectueel vermogen, een creatief denkvermogen en een hoge artistiekeit. Daarnaast is er sprake van een sterk empathisch vermogen, een sterke intuïtie en de behoefte om filosofisch of spiritueel bezig te zijn. Hieronder ligt mogelijk ten grondslag de kenmerken die hier ook bij horen zoals het hebben van een hoog energieniveau, een hoge intensiteit en grotere gevoeligheid voor externe prikkels.

Een aantal misverstanden over hoogbegaafdheid op een rijtje:

- Hoogbegaafde kinderen zijn kinderen die opvallen wegens goede resultaten;
- Iedere orthopedagoog of psycholoog heeft voldoende kennis van hoogbegaafdheid om hen te herkennen en om er op juiste wijze over te informeren;
- Via een intelligentietest kan hoogbegaafdheid altijd door elke psycholoog of orthopedagoog worden gemeten;
- De meeste leerkrachten weten wat hoogbegaafdheid is en kunnen deze kinderen herkennen;
- De meeste scholen hebben voldoende kennis in huis;
- Hoogbegaafde kinderen krijgen doorgaans passend onderwijs;
- Hoogbegaafde kinderen zijn vaak sociaal onhandig of autistisch;

- Hoogbegaafden kunnen allemaal goed leren op de schoolse manier;
- In plusklassen zitten alleen hoogbegaafde kinderen;
- Hoogbegaafde kinderen zijn allemaal geholpen met plusklassen;
- Hoogbegaafden gaan naar het Gymnasium en vinden daar gelijkgestemden;
- Er zijn erg weinig kinderen met een IQ boven de 145 en dit is verwaarloosbaar.

De volgende punten gaven aanleiding tot het schrijven van dit boek:

- Hoogbegaafdheid is nog steeds een 'ondergeschoven kindje';
- De meeste hoogbegaafde kinderen krijgen geen passend onderwijs op de basisschool;
- 'Ontwikkelingsvoorsprong' verdwijnt niet, het kan wel onzichtbaar worden;
- Er worden nog steeds veel misdiagnoses gegeven aan hoogbegaafden, met alle vervelende gevolgen van dien;
- Ouders van hoogbegaafde kinderen moeten vaak zelf een hoge eigen bijdrage betalen om hun kind passend basisonderwijs te kunnen laten krijgen, gemiddeld € 1.200 per jaar. Ook moeten zij meestal zorgen voor de bekostiging van het vervoer en dit in praktische zin ook zelf regelen;
- Er bestaat geen passend middelbaar onderwijs, hoe hoger het IQ, hoe moeilijker het is voor hen om op een gewoon atheneum of gymnasium te functioneren, dan wordt het vaak HAVO of lager, maar daar zijn deze kinderen meestal niet gelukkig mee, bovendien is dit erg zonde van hun aangeboren potentieel;

- Sociale hoogbegaafde kinderen, met name meisjes, gaan vaak onderpresteren en dit heeft ook gevolgen voor hun zelfbeeld en hun verdere leven;
- Er zijn in ons land een groot aantal kinderen die thuis zitten en geen onderwijs krijgen, velen van hen zijn hoogbegaafd.

Inleiding

Het doel van dit boek is dat hoogbegaafdheid op een juiste wijze begrepen wordt. Het is een resultaat van zowel onderzoek als praktijkervaring als psychosociaal therapeut en psycholoog, met als specialisatie hoogsensitiviteit. Het is een completer verhaal, een verhaal dat een brug wil slaan tussen intuïtie en het mentale denken. Het wordt onderbouwd door mijn onderzoek naar hoogsensitiviteit en extra ontwikkelingspotentieel bij de universiteit alsmede door signaleringsonderzoek in mijn praktijk. Het doel hiervan was om het extra ontwikkelingspotentieel bij hoogsensitieve personen te signaleren en om hen in hun kracht te zetten. Met adviesverslagen en coaching kon ik het zelfbeeld van deze personen helpen herstellen. Maar ook kon ik veel jonge mensen en tieners helpen om hun schooltijd te verbeteren. Ik begreep uiteindelijk dat ik de hulp die ik mensen op kleine schaal in mijn praktijk kon bieden, ook naar een groter publiek kon brengen en daarom nam ik het initiatief om dit boek te schrijven.

Vanuit historisch oogpunt

Ieder kind, iedere mens is uniek geboren is met eigen talenten, aardigheden en eigenaardigheden. Elk kind heeft de aangeboren mogelijkheid om zich te ontwikkelen. Dit is een automatisch proces dat zich voltrekt van baby af aan.

In vroegere tijden gingen kinderen hun ouders helpen en leerden veelal het vak dat deze ouders uitoefenden. Denk hierbij aan oude ambachten en aan werk als landarbeider. Met de komst van de industriële revolutie kwam er een verandering op gang. Mensen trokken in grote getalen naar de

steden en er kwam de mogelijkheid om kinderen te scholen zodat zij later mee konden werken in bedrijven. Schoolplicht werd ingevoerd en langzaamaan werd de rol van de opleiding in het leven van een kind tot jong volwassene steeds belangrijker. Kinderen hielpen steeds minder thuis mee en brachten steeds meer tijd door op school, en eenmaal thuis met huiswerk en studie, dit om een passend diploma te kunnen behalen. Hetgeen zou zorgen dat zij later zelf de kost zouden kunnen gaan verdienen.

Eigenzinnige inventieve creatievelingen vlogen soms een beetje uit de bocht en hadden het moeilijk in dit ontstane systeem en zij begonnen graag voor zichzelf. Hetgeen soms uitliep op een succes. Tegenwoordig echter ziet men dat kleine zelfstandigen steeds minder ruimte hebben om ‘hun ding’ te kunnen doen. Ook zijn er allerlei regels en wetten die het er niet gemakkelijker op maken. Veel van deze mensen zijn hoogbegaafd zonder dat zij dit weten van zichzelf. Zij zijn geboren om te kunnen vliegen, om hun vleugels uit te strekken en vrijheid te ervaren. Vroeger, nog voor de industriële revolutie, was het niet zo belangrijk om te weten wat je ‘niveau’ was omdat je leven toch wel liep. Je werkte bijvoorbeeld als timmerman, wever, kruidenvrouw, naaister of bakker of je was moeder. Je was eigen baas in de oude ambachten en kon uitvindingen doen waar de gemeenschap waarin je leefde ook van kon profiteren. Tegenwoordig echter moeten kinderen eerst een diploma behalen om mee te mogen doen in de maatschappij. Bovendien bepaalt dit diploma je ‘niveau’. Maar wat is het niveau van kinderen die hoogbegaafd of uitzonderlijk begaafd zijn? En sluiten de conventionele gangbare structuren nog wel aan bij het bestaan van hoogbegaafden?

Leeswijzer

Het boek is opgedeeld in 5 hoofdstukken. Hoofdstuk 1 betreft met name theorie, feitelijkheden, overdenkingen en mijn bevindingen over hoogbegaafdheid, hoogsensitiviteit, extra ontwikkelingspotentieel, maar ook over de betekenis hiervan voor onze maatschappij, wat er mis is en waar wij alert op zouden moeten zijn. Dit is verdeeld in diverse paragrafen. Hoofdstuk 2.1 bevat informatie over de signaleringslijst die ik gebruikte in mijn praktijk, als onderdeel van een groter signaleringsonderzoek om bij hoogsensitieve mensen na te gaan of er sprake was van extra ontwikkelingspotentieel. In 2.2 wordt de signaleringslijst 'Extra ontwikkelingspotentieel' vermeld, met de zeer zorgvuldige aantekening hoe deze gelezen moet worden en dat dit alleen bedoeld is voor persoonlijke doeleinden, adviezen en hoe verder gehandeld kan worden staat vermeld in paragraaf 2.3.

Hoofdstuk 3 bevat een tweetal verslagen. Het eerste betreft een voorbeeldverslag van een hoogsensitieve en hoogbegaafde volwassene dat ik schreef na een aantal sessies, waarmee zij geholpen was dankzij de inzichten die zij kreeg en welke haar hielpen om zichzelf beter te begrijpen in de context van haar levenservaringen. In paragraaf 3.2 is een voorbeeld adviesverslag opgenomen dat ik schreef voor een jongen die vastliep op het regulier onderwijs. De bedoeling was om begrip te kweken bij de leerkrachten, en te informeren over hoe een kind met een hoogsensitieve persoonlijkheid en een hoogbegaafde manier van denken functioneert, en wat dit kind nodig heeft.

Deel 4 is een hoofdstuk dat interviews bevat van ervaren ouders. Zij zijn aan het woord over hoogbegaafdheid en uitzonderlijke hoogbegaafdheid bij hun kinderen en de problemen die zij ervoeren door onbegrip van leerkrachten, met het vinden van passend onderwijs en een fijne omgeving

voor de kinderen om goed te kunnen gedijen. De verhalen zijn soms intrigerend verteld, soms zakelijk, soms met zóveel passie en liefde, soms ook verdrietig maar een andere keer weer vernieuwend en diepgaand. Het zijn allen mensen die gaan voor het geluk en welzijn van hun kinderen.

In hoofdstuk 5 bevindt zich de slotvisie, deze ook gaat over wat er nodig is voor hoogbegaafde kinderen om te kunnen floreren, ook als zij (nog) niet gezien worden. Wat zou er dienen te veranderen op scholen in het algemeen, maar ook aan denkbeelden en criteria over hoogbegaafdheid en hoogsensitiviteit, middelen en aanbod? Ook worden er misverstanden over hoogbegaafdheid rechtgezet.

Het verhaal wordt afgesloten met 4 bijlagen. Bijlage I bevat een artikel dat ik schreef voor een maandblad over 'Nieuwetijdsonderwijs en de maatschappij op een hoger niveau'. Bijlage II bevat een beginkenmerkenlijst waarmee nagegaan kan worden of dat er sprake is van ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters. Deze beginkenmerkenlijst mocht opgenomen worden als onderdeel van dit boek en is tot stand gekomen met behulp van de universiteit, zie hiervoor ook achterin het boek een lijst met referenties en bronnen van informatie.

Bijlage III bevat een praktische wegwijzer, deze kan gezien worden als een handleiding om extra ontwikkelingsvoorsprong, hoogbegaafd temperament of ontwikkelingsvoorsprong te signaleren. Bijlage IV bevat begripvragen, welke ten doel hebben om ondersteuning te bieden bij het lezen en bij het bestuderen van de materie.